

KULTUR

En komponist gik på røven. Nu lærer han læger, hvordan man dirigerer sig igennem akutte situationer

Forsiden

LØRDAGSLIV

En vare må sættes på tilbud næsten hele året

Forsiden

REJSER

Kæmpeslugten i Provence får hjertet til at pumpe

Side 18

Illustration: Lise Mogensen

Side 10

YEAR

POLITIKEN

Lørdag

11. marts 2017

Årgang 132. Nr. 162

Pris 39,00

Kundecenter

Politiken 70 15 01 01

1. udgave

www.politiken.dk

HVORDAN LIVETS SLUTTE

POLITIKEN MENER

God vind

KULTUR

GENOPLIVNING I C-DUR

Komponisten
Ture Larsen gik på
røven og skulle
genopfinde sig selv.
Nu redder han liv.
Han lærer akutlæger
at dirigere. Side 8-13

HJERTESTOPS

Mens komponisten Ture Larsen sidder på sit kunstneriske højdepunkt og skriver en opera, glemmer han verden omkring sig og mister sit job. Så møder han den basunspillende læge Randi, som får en fiks idé: Måske kan Ture bruge sine kunstneriske evner til at redde liv på hospitalet.

Mikkel Vuorela

Du står i en elektrisk jungle på en fjern planet omgivet af hule stammer fyldt med digitale frøer. Fugle af kviksølv slår monotone triller, og en sværm af insekter svirrer omkring dig på nylonvinger. Det lyder ikke som noget, du har hørt før.

Du åbner øjnene.

Du står i et undervisningslokale på et hospital i Nordsjælland. Fire læger sidder i en halvcirkel med hver sin ghetto-blaster i armene, holder den tæt, som var den et spædbarn. Lydene fra den elektriske regnskov strømmer fra højtalerne. Foran de fire læger står en femte, en ung rødhåret kirurg med mun-

den strammet sammen til en hvid streg. Hans øjne er alvorlige og kontakt-søgende, ryggen er rank, og han peger på to af lægerne, knytter hånden, og de trykker stop på deres ghetto-blaster.

De andre ghetto-blaster risler videre. Kirurgen viser syv fingre til de to udvalgte læger, og de klikker sig hen til lyd nummer 7 på cd'en i deres maskine. Den rødhårede kirurg holder dem hen et sekund ... Og sætter dem så i gang med en håndbevægelse. En hul dunken smelter nu ind i lydbilleder. Det lyder ikke som noget, du har hørt før.

Ud over lægerne er der en sjette person i rummet, han sidder på sidelinjen, og et lille smil spiller på hans ansigt. Manden har også en ghetto-blaster, men der er noget anderledes over ham, for han er ældre, og hans øjne er klistret til den rødhårede kirurg. Manden suger hver en bevægelse, hver en trækning i ansigtet, hvert et svaj i kroppen til sig og noterer det mentalt. Denne mand er ikke læge. Denne mand er Ture Larsen, og det er ham, som historien her handler om.

Ture Larsen er musiker, komponist og dirigent med et langt kunstnerisk liv bag sig: først i Radioens Big Band, siden som studiemusiker - det er ham, som spiller trækbasunsoloen på Lars H.U.G. og Lisa Ekdahls bossanova-hit 'Backwards' fra 1996 - og hen ad vejen som dirigent og komponist i én lang proces, hvor han skridt for skridt har bevæget sig længere og længere ud i de krogede grene af musikken, hvor intet lyder som noget, du kender.

Nu arbejder han på at redde liv.

Altså i yderste konsekvens.

Ture Larsen arbejder på at lære danske læger dirigenternes århundredgamle tricks, så de kan lede og fordele arbejdet uden brug af ord - og redde flere liv i de pressede situationer, hvor overblikket har det med at glippe. Derfor har han sat dem til at spille på ghetto-blaster. Ture Larsen er helt sikker på, at flere vil overleve sådan.

Eller som han siger en formiddag,

hvor han sidder ved spisebordet hjemme i Emdrup nordvest for København. Drikker stempelkaffe, tænder en hvid King's.

»Jeg er slet ikke i tvivl«.

Du er overhovedet ikke i tvivl?

»Nej«, svarer han.

Et land, jeg aldrig har besøgt før

Historien her begyndte i 2004, hvor Ture Larsen blev spurgt, om han ikke ville skrive en opera til den alternative operascene Den Anden Opera.

Det takkede han nej til.

For en opera er jo ikke noget, man bare lige gør, det er en manddomsprøve, noget, som mange komponister knækker nakken på. Det er angstprovokerende ad helvede til at få chancen for at vise alt, hvad man kan. Men så spurgte de et par gange mere.

Og til sidst sagde han altså ja.

Det blev begyndelsen på en hård og langstrakt proces, hvor han isolerede sig i studiet i sin kælder og ormede sig dybt ind i alle værkets gange: Skulle violinerne spille opstrøg eller nedstrøg i denne takt? Skulle det hele være mere elektronisk? Og hvad skulle det i det hele taget handle om?

I forvejen er Ture Larsen den type, som hele tiden stiller spørgsmål til musikken.

»Hvorfor virker dén akkord smukkere end den anden? Hvorfor tiltaler det interval på en anden måde?«, spørger han sig selv.

Og når han hører noget, der lyder velkendt, tænker han altid: Hvad hvis det var gået en anden vej? Ville det ikke gøre mig mere nysgerrig?

Til sin opera forsøgte han at opfinde et andet tonesprog, der byggede på tre

Podcast

Hør historien

Denne historie findes også som en radiodokumentar, hvor vi følger begivenhederne gennem Ture og Randi. Den findes på

www.politiken.dk/podcast

toner, som tilsammen klingede både smukt og grimt og modulerede i et mønster fremmed for det almindelige popøre.

Han fortæller om det, mens han sidder ved klaveret i kælderen under sit hus, han slår de tre toner an på tangentterne og siger tilfreds om klangen, der på en gang er smuk og grim:

»Nu er jeg ude i et land, hvor jeg aldrig har været før«.

Som hovedkarakter i sin opera valgte han den type mand, man indimellem sersidde på en bænk, måske lidt forhullet, lidt off - men også dragende, fordi man ikke kan finde ud af, om han er gal eller genial.

Måske sidder manden der, fordi der lige var en nød, der skulle løses, eller en tanke, der skulle tænkes færdig, og han kunne ikke komme videre før«.

Da han skrev opera, smækkede han otte højtalere op i kælderen, så han kunne arbejde i surround, og han vred sin hjerne hele tiden og blev langsomt sin egen karakter:

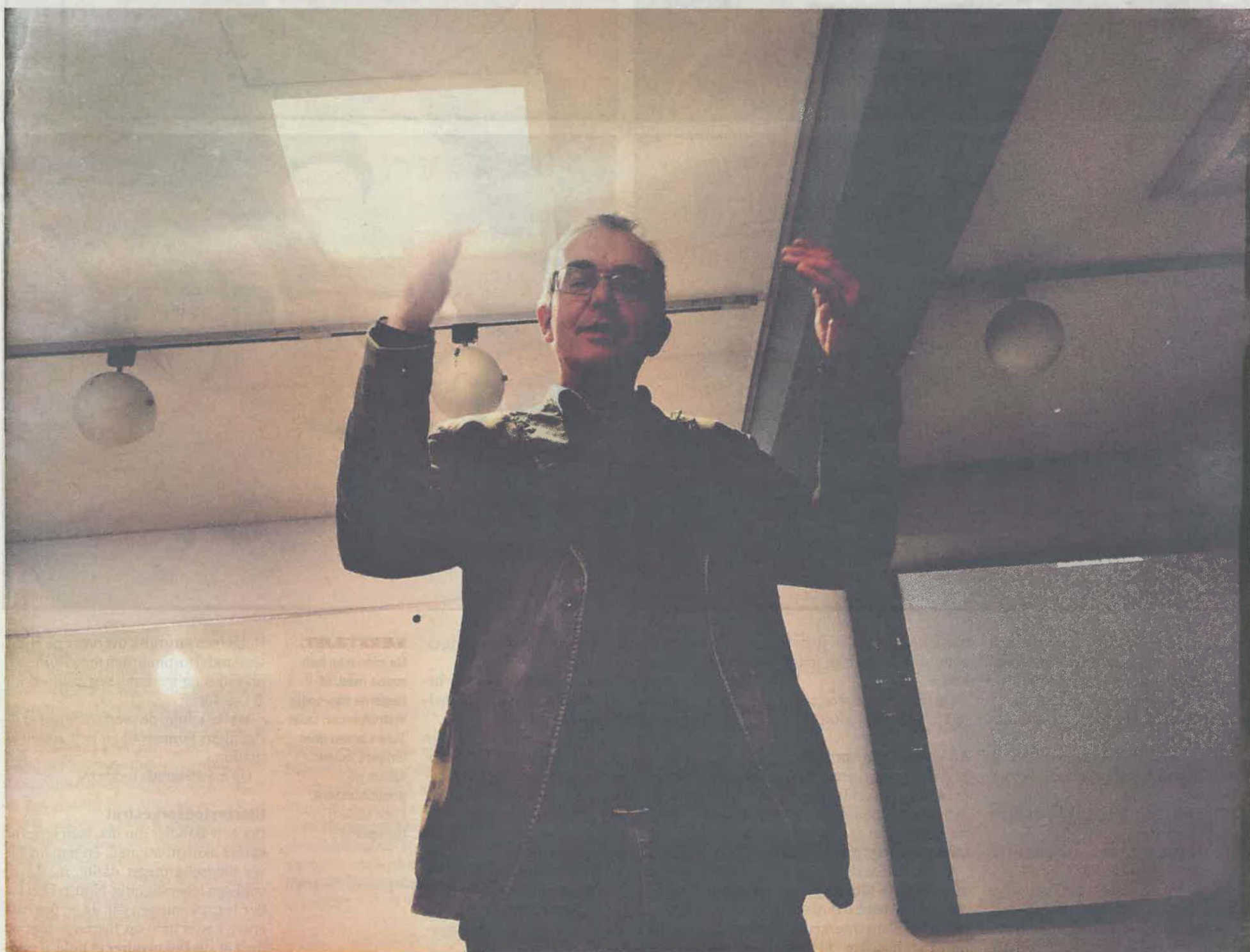
»Jeg kunne ikke blive forstyrret. For jeg skulle lige skrive en opera om en mand, som ikke kunne blive forstyrret«, forklarer han.

Derfor fik Ture Larsen heller ikke reageret på brevet om, at alle timelærerne på konservatoriet skulle genansøge deres stillinger på grund af et eller andet nyt direktiv. Og det var ret afgø- ▶

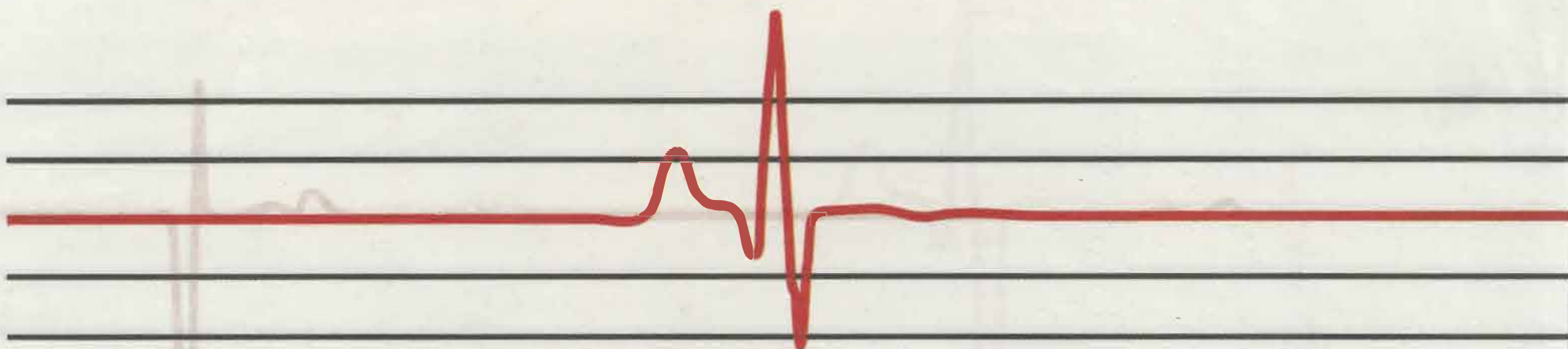

Men så tænkte jeg: De kan sgu da spille på ghetto-blaster
Ture Larsen,
dirigent og
forsker

ORKESTRET

KUNSTEN AT LEDE. I 200 år har dirigenter perfektioneret evnen til at lede grupper i komplicerede forløb. Ture Larsen overfører nu de evner til hospitalets akutsituationer. Foto: Miriam Dalsgaard

rende, for selv om Ture Larsen har haft en lang karriere inden for kunstens verden, har han siden midten af 1990'erne tjent de fleste af sine penge som underviser på Rytmisk Musikkonservatorium i København.

Nu var han midt i noget andet og kunne ikke lade sig forstyrre af verden udenfor.

»Så da jeg kiggede op fra notepapiret...«, forklarer han.

»Ja, så havde jeg ikke noget job mere.« Ture Larsen er stille lidt.

Det, som skulle have været hans store kunstneriske optur, var endt i en kæmpe økonomisk nedtur. Det år stod der omtrent 49.000 kroner på hans selvangivelse. Han måtte finde på noget. Så-

dan gik det til, at den store kunstner begyndte at dirigere en masse amatørorkestre.

Og i ét af orkestrene sad lægen Randi og spillede trækbasun.

En verden bag sproget

At dirigere et orkester er en kunst, som er blevet overført fra mester til lærling gennem århundreder, og generation for generation er direktionens teknik blevet mere og mere forfinet.

Kunsten er at styre et kæmpeapparat af enkeltdele samtidig - uden brug af ord. Du skal lære, hvordan du skaber en tunnel mellem musikerens øjne og dine egne, hvordan du står i rummet, hvordan du udøver autoritet med sin

gestik alene, hvordan du på én gang er til stede og giver slip.

»Sproget rækker kun hertil«, siger Ture Larsen og måler en afstand ud mellem brystkassen og sin hånd.

»Men der er noget, der ligger ud over det. Når jeg med min gestik kan komme ud over de ord, vi har - og ind i sjælen på de enkelte musikere, så får jeg det kick, som dirigenter taler om.«

Det var sådan, han gik til opgaven med amatørorkestrene, og i et af dem sad altså en kvinde oppe på bagerste række og spillede trækbasun og betragtede den nye dirigent, som var dygtigere end de fleste. Han kunne få de generete klarinetter til at spille.

I sit professionelle liv er Randi Beier-

VÆRKTØJET.

Da nian ikke kan regne med, at lægerne kan spille instrumenter, lader Ture Larsen dem dirigere musik spillet på ghettoblastere.

Foto: Miriam Dalsgaard

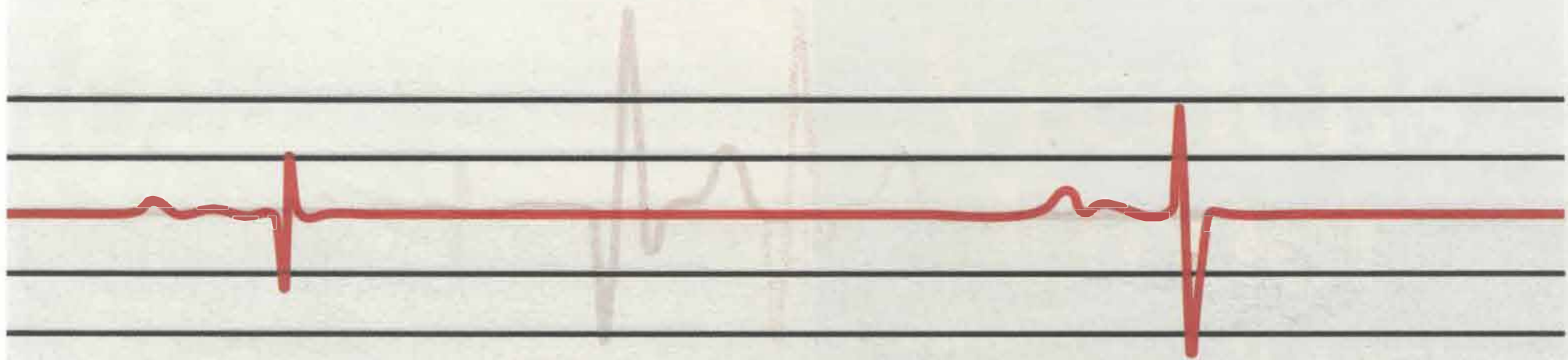
Holgersen kirurgisk overlæge på Nordsjællands Hospital, men mens hun sad i orkestret og truttede, begyndte en idé at tage form:

Måske kunne de overføre noget af dirigentens kunnen til en helt anden situation.

Og måske endda redde liv.

Hjertestopsorkestret

Det hele handler om det, som lægerne kalder akutsituationen: En patient bliver pludselig meget dårlig, måske i voldsom feberstigning, blodtrykket falder, vejrtrækningen går sig en tur. Patienten kaster blod op, hjertet holder op med at slå. Der myldrer et hold af sygehuspersonale ind på stuen, og de skal

gøre alt det rigtige - hurtigt - ellers dør patienten.

Det hold mennesker er, hvad Randi Beier-Holgersen har fundet på at kalde hjertestopsorkestret. Det består af anæstesi-lægen, som er teamleder, og af anæstesisygeplejersken, som sørger for, at der kommer luft i patienten. Så er der en eller to medicinske læger, og så er der portørerne, som sørger for, at hjertemassagen hele tiden kører. Plus en sygeplejerske, der hjælper med at trække medicinen op.

Randi Beier-Holgersen har kittel på. Hun sidder på Nordsjællands Hospital, et gammelt kæmpesygehus i Hillerød.

»Hvis du forestiller dig dirigenten foran orkestret paralleliseret med te-

Fakta Ph.d.-afhandlingen

Ture Larsen skriver nu **ph.d.** ved Københavns Universitets Sundhedsvidenskabelige Fakultet. Projektet handler kort fortalt om, hvad **akutlæger** kan lære af en orkesterdirigents kompetencer med særligt henblik på det **nonverbale**. Hans afhandling skal afleveres til december.

amlederen for enden af sengen, og så hele orkestret rundt om sengen, der så spiller efter hans direktion«, forklarer hun.

Det er ganske simpelt kongstanken: at overføre dirigentens kunnen til akutstuen. En tanke, som hun også fik, fordi hun som klinisk lektor underviser stedets unge læger i at håndtere netop den slags situationer.

Det foregår i et rum med en sengeliggende menneskedukke til 400.000 kr., der både kan simulere den ene og den anden lidelse. Omkring den træner hun de unge læger, så de kan øve sig i deres faglighed uden fare for andres liv.

Men virkeligheden er anderledes end simulationen.

CRESCENDO. Lægerne styrer hinanden gennem øjenkontakt, kropssprog og håndtegn – ikke for musikkens skyld, men for at lære at kommunikere klart i pressede situationer.
Foto: Miriam Balsgaard

Lidt for mange gange har Randi Beier-Holgersen oplevet, at teamlederen i en akutsituation, hjertestopsorkestrets dirigent, har fejlet i sin kommunikation, har mistet sin lederrolle og kastet sig over nogle af de andre opgaver på stuen, med det resultat at orkestret falder fra hinanden. Lidt for mange gange har hun oplevet, at patienter dør på grund af det.

Derfor spurgte hun dengang Ture Larsen, om han måske kunne hjælpe med at finde på nogle øvelser.

Først forstod han ikke rigtig, hvad hun mente.

Men så begyndte han at nørde som en gal. Med nonverbal kommunikation – dirigentens mesteregenskab – og ►

med øvelser, som man kunne prøve af på læger.

Da Randi Beier-Holgersen så, hvor systematisk og grundnørdet, han arbejdede, spurgte hun ham - sådan lidt i sjov:

»Hvorfor skriver du ikke en ph.d.?«

Hvad spiller læger på?

Så nu sidder Ture Larsen på Randi Beier-Holgersens afdeling på Nordsjællands Hospital. Her har han sit papirtildækkede skrivebord og en vigtig opslagstavle fyldt med kruseduller og et enkelt citat:

»Ikke alt, der tæller, kan tælles. Ikke alt, der kan tælles, tæller«, står der.

»Ved du, hvor det hang henne?«, spørger han og svarer selv:

»På Einsteins kontor«.

Som en del af sin ph.d. - som skal afleveres til december - har han gennemgået forskningslitteraturen og kan spore flere årtiers efterspørgsel på seriøs og fokuseret ledelsestræning hos lægerne. Det bliver hele tiden anbefalet, at man lærer dem nye måder at lede de presede akutsituationer på, men intet er sket.

Men forskerkunstneren er gået i gang med at eksperimentere.

Ture Larsen klapper sin laptop op og klikker rundt efter nogle lydfiler.

»Vi tager den her«, siger han og dobbeltklikker.

En dyb hul lyd, som en kæmpe med en panfløjte, strømmer fra højttaleren.

»Her er en anden«, siger han og klikker igen. En elektrisk frø eller måske en græshoppe i stål fylder nu rummet.

Det var en af de ting, han baksede med i begyndelsen: Hvordan kan man give lægerne, som jo ikke nødvendigvis har musikalske forudsætninger og hverken spiller klaver eller cello, fornemmelsen af at dirigere et orkester?

»Men så tænkte jeg«, siger han, »de kan sgu da spille på ghetto-blaster. Så komponerede jeg nogle små lyde«.

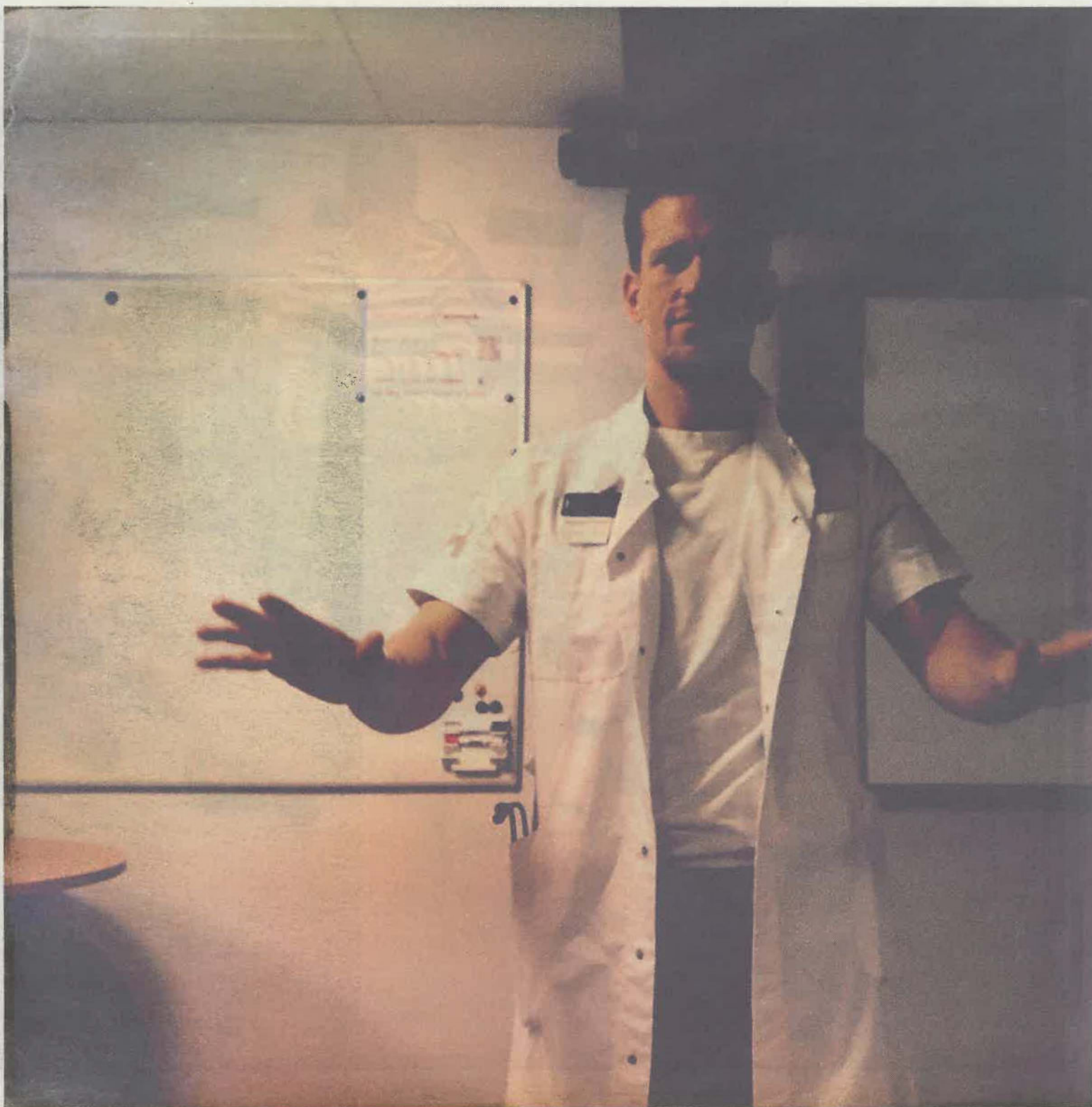
Så han har 'skrevet' 10 forskellige elektroniske stykker, eller lyde, som alle er brændt på en bunke cd'er og sat i hver sin ghetto-blaster. Det er lægernes instrument, når han træner med dem.

Måske er der ikke noget at sige til, at flere fagfolk er skeptiske over for Ture Larsens ideer, men han - og Randi Beier-Holgersen, som nu er hans vejleder - tror altså på, at hvis man videregiver dirigentens viden med udgangspunkt i den enkelte deltagers personlighed og sensibilitet, kan deltagerne bruge deres nye viden til et væld af ting.

Som akutsituationer på sygehuset.

Den store test

En tirsdag aften i februar i år tropper fire af de unge læger fra Nordsjællands Hospital op til et kursus ved hospitalets afdeling SimNord. De kommer lige fra job, og enkelte har nået at skifte til civil,

I KONTROL. Kirurgen Peter James går gennem kurset fra at være anspændt og rådvild til at udstråle ro og være i tæt kontakt med de andre. Rummet forsvinder, kun lyden står tilbage. Foto: Miriam Dalsgaard

mens andre stadig er i hvid kittel og træsko.

De har forstået så meget, at de skal til »et ledelseskursus af en slags«, som en af kittelbærerne beskriver det - en ung rødhåret kirurg, reservelæge på hospitalet. Han hedder Peter James og har fået at vide, at kurset handler om akutsituationer og om at dirigere et orkester. Det kan han ikke lige få til at hænge sammen.

Flokken traver ind i et anonymt udseende undervisningslokale, hvor der er stillet seks forskellige ghetto-blaster frem, lige fra den store boomblaster til den lille fikse lyserøde cd-afspiller.

Randi Beier-Holgersen tager ordet og fortæller en anekdote om en 74-årig mand, der fik hjertestop, og hvor hun og resten af personalet strømmede til for at redde ham. Men anæstesi-lægen, der skulle lede arbejdet, trådte aldrig i karakter, styrtede bare hen til patientens hoved og begyndte at suge, for patienten havde kastet op. Derfra gik intet efter planen, ingen tog den nødvendige ledelse, og patienten døde.

»Det hører sig næsten til«, konstaterer Randi Beier-Holgersen lakonisk.

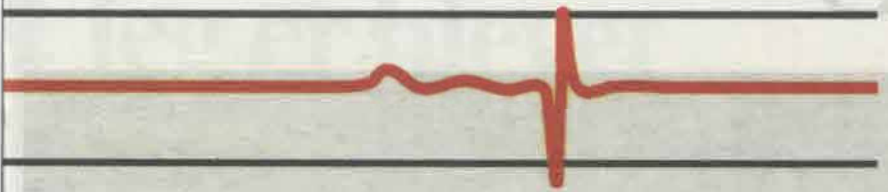
Peter James nikker. Det har også overrasket ham, hvor kaotisk det somme tider kan være, fortæller han.

Nu træder Ture Larsen frem på lino-leummet og forklarer om dirigentrollen, hvordan lederskab er noget, man påtager sig, hvordan man bruger øjne, hænderne, hele kroppen - og hvordan man hele tiden viser, at man er til stede, at man ser folk, anerkender dem. Og i sidste ende styrer dem.

Så instruerer han flokken i at slå fire slag, og Peter James bliver sat til at dirigere 'Mester Jakob'. Han er tydeligt nervøs, rimper munden sammen, gumler på sine læber i dyb koncentration, men formår ikke at holde musikken på benene.

Ture Larsen kigger koncentreret, ta-

Ghettobørger

Blå bog

Ture Larsen

Dansk musiker, komponist, dirigent og forsker. Han er uddannet basunist fra Det Kongelige Danske Musikkonservatorium i 1983. Har bl.a. spillet i **DR's bigband** fra 1983-97 og har lavet kompositioner og arrangementer til udgivelser, film, teater og symfoniorkester. Fik opført operaen 'Hvileløs' i 2005. Har arbejdet som underviser på bl.a. **Rytmask Musikkonservatorium**. Har modtaget flere **legater** her under Statens Kunstfonds 3-årige arbejdslegat i 2002.

som ghettoblasterne kommer på banen.

For Peter James er det nærmest et chok at opleve, at de andre reagerer og handler, når han bevæger armene, han bliver forlegen, for de burde jo ikke lytte til ham. Han ved jo ikke ved noget om musik.

Omvendt har han oplevet situationer som læge, hvor han er blevet sat i lederrollen, uden at han måske selv følte sig som den mest kvalificerede.

»Og man er den, der skal være lederen alligevel«, forklarer han.

Nu står han og fægter med armene, udpeger, hvilke lyde fra cd'erne de andre skal spille, sætter i gang, stopper, skruer op og ned.

Langsomt begynder han at give slip og bruge de teknikker, han har fået af Ture Larsen. Hans kolleger ved ghettoblasterne fornemmer det, de mærker en øget kontakt - de begynder alle at spille sammen - efter dirigentens dessein.

Så står de i lyden af en elektrisk jungle på en fjernt planet, omgivet af hule stammer fyldt med digitale frøer. Fugle af kviksølv slår monotone triller, og en sværm af insektersvirrer omkring dem på nylonvinger. Det lyder ikke som noget, de har hørt før.

For Peter James er der nu ikke andet til stede end lyden og det bånd, han har til musikkerne.

Han mærker roen sænke sig i kroppen, er i stand til at lytte og tage al lyden ind, føler sig i kontrol over hele situationen. Så fører han begge arme op foran sig, kigger rundt på hver enkelt og knytter hænderne.

Alle trykker stop. Der er helt stille et sekund. I hjørnet sidder Ture Larsen og smiler.

mikkel.vuorela@pol.dk

ger mentale noter - og giver så tips og tricks. Peter James skal have styr på sin mund, for troværdigheden og autoriteten ryger med de ubevidste grimasser.

Sådan giver Ture dem alle feedback og råd, én for én. En ung kvinde lægger hele tiden hovedet på skrå, en ung mand indtager sin position på en fjollet måde, en tredje er for bedende i sit udtryk, når hun burde være krævende.

»Det handler om at bygge dem op«, har Ture forklaret forinden.

»De har ingen strategier til at løse opgaven. De er nu i et land, hvor de aldrig har været før«.

Det land bliver kun mere fremmed,

Vredens Druer

4 Marts - 9 April

Katrine Wiedemann iscenesætter
John Steinbecks hjertegribende roman

Medvirkende Kristian Halken,
Marie Bach Hansen, Joachim Fjelstrup, Laura Bro,
Olaf Johannessen, Jens Jacob Tychsen,
Lars Simonsen & Joen Højerslev

Paa Betty Nansen